

DÜNYADA KİMYA SEKTÖRÜNDE DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

- Dünyada doğrudan yabancı yatırımlar stoku tüm sektörlerde artmaya devam etmektedir. Yatırım stokunun, 1990 yılında 2 milyar dolar olan düzeyi, 2002 yılında 7,3 milyar dolara ulaşmıştır. Stok artışının, hizmet sektöründe, birincil (primary) sektörlerle ve imalat sanayi sektörlerine oranla daha hızlı arttığı gözlenmektedir. Doğrudan yatırımlarda, hizmet sektörlerine doğru bir kayış söz konusudur.

Dünyada Sektörlere Göre Doğrudan Yabancı Yatırımlar Stoku (milyon \$)				
Sektörler	1990	% pay	2002	% pay
Birincil (Primary)	182.500	9,4	448.901	6,1
İmalat	806.915	41,4	2.442.563	33,1
Hizmet	948.106	48,6	4.363.371	59,2
Belirlenemeyenler	12.782	0,7	116.719	1,6
Toplam	1.950.303	100,0	7.371.554	100,0

Kaynak: World Investment Report 2004, UNCTAD.

- İmalat sanayi içerisinde ise sermaye ve teknoloji yoğun alt sektörler daha fazla doğrudan yatırım çekerken, hizmet sektöründe tüm alt sektörlerde (hem sermaye yoğun hem de emek yoğun) birbirine paralel bir artış yaşanmaktadır.
- Dünyada doğrudan yabancı yatırımlar stokunda birincil sektörlerin payı, 1990 yılında % 9'dan 2002 yılında %6'ya düşmüştür. Birincil sektörlerdeki doğrudan yatırımların 2002 yılında %32'sinin, doğal kaynaklar açısından zengin ancak uluslararası rekabet gücüne sahip olmayan ulusal şirketlerin faaliyet gösterdiği gelişmekte olan ülkelere aktığı görülmektedir. Birincil sektörlerdeki yatırımların %90'dan fazlasını, madencilik ve petrol çıkarma faaliyetleri oluşturmaktadır.
- İmalat sanayinde doğrudan yabancı yatırım stoku, 1990-2002 yılları arasında yaklaşık olarak üç katına çıkmıştır. İmalat sanayinde 2002 yılında gerçekleştirilen doğrudan yatırımların %95'inden fazlasının menşei, gelişmiş ülkelerdir.
- İmalat sanayi içerisinde, kimya sektörü 2002 yılında doğrudan yatırımlarda %20,3 ile en büyük paya sahip sektör durumundadır. Sektördeki doğrudan yabancı yatırımlar 2002'de 496 milyar dolar düzeyindedir. Kimya sektörü, 1990 yılında da %31,1 ile yine ilk sırada yer almıştır. 1990-2002 yılları arasında kimya sektörünün payında bir düşüş gözlemlense de, sektörün doğrudan yatırımlar stokunda liderliği devam etmektedir.

Doğrudan Yatırımlarda Kimya Sektörü (Stok, milyon \$)				
	1990	% pay	2002	% pay
Kok, Petrol Ürünleri ve Nükleer Yakıt	59.757	7,4	44.194	1,8
Kimyasallar ve Kimyasal Ürünler	175.508	21,8	418.189	17,1
Kauçuk ve Plastik Ürünleri	16.044	2,0	34.024	1,4
Kimya Sektörü Toplam	251.309	31,1	496.407	20,3
İmalat Sanayi Toplam	806.915	100,0	2.442.563	100,0

Kaynak: World Investment Report 2004, UNCTAD.

- Otomotiv ve elektrik-elektronik eşya sektörlerinde, söz konusu 1990-2002 yılları arasında, doğrudan yabancı yatırım stoku ciddi biçimde artmıştır. 2002 yılı itibariyle, sektörlerdeki yabancı yatırım stoku, sırasıyla 252 ve 288 milyar dolar düzeyindedir.
- Doğrudan yatırım stok rakamları incelendiğinde, imalat sanayi içerisinde emek-yoğun sektörlerdeki yatırımlarda bir düşüş trendi göze çarpmaktadır. Bu eğilimin en temel nedeni, dünyada emek-yoğun sektörlerdeki üretimin, sermaye-yoğun sektörlerle oranla görece olarak düşmesidir. Diğer yandan, doğrudan yatırımlardan en büyük payı alan gelişmekte olan ülkelerde, emek-yoğun sektörlerde genel olarak ulusal bir karakter mevcuttur. Bu ekonomiler, ucuz işgücüne sahip olmanın yarattığı maliyet avantajından yararlanmak için, emek-yoğun sektörlerde kendi yatırımlarını gerçekleştirmektedirler. Dolayısıyla, doğrudan yabancı yatırımlar için emek-yoğun sektörlerde alan daralmaktadır.
- Doğrudan yabancı yatırım hareketlerinde ise 1997 Asya Krizi ile yaşanan yavaşlama 2000’li yıllarda yerini toparlanmaya bırakmıştır. Ancak, doğrudan yatırım hareketlerinde Asya Krizi öncesindeki seviyelere henüz ulaşılabilmiş değildir. Buna rağmen, 1990’lı yılların başına göre ise 2002 yılında doğrudan yatırım hareketleri dört kattan fazla büyümüştür. 1989-1991 yılları arasında doğrudan yatırımlar 187 milyar dolar olarak gerçekleşirken, aynı rakam 2001-2002 yıllarında 748 milyar dolara kadar çıkmıştır.

Dünyada Sektörlere Göre Doğrudan Yabancı Yatırım Akımları (milyon \$)				
Sektörler	1989-1991	% pay	2001-2002	% pay
Birincil (Primary)	12.494	6,7	66.431	8,9
İmalat	68.078	36,5	173.699	23,2
Hizmet	94.389	50,6	488.235	65,3
Belirlenemeyenler	11.726	6,3	19.798	2,6
Toplam	186.687	100,0	748.163	100,0

Kaynak: World Investment Report 2004, UNCTAD

- Kimya sektörünün, doğrudan yatırım stok verilerinde olduğu gibi, yatırım hareketlerinde de görece bir düşüş eğilimi içinde olduğu gözlenmektedir. Kimya sektörü, 2001-2002 yıllarındaki doğrudan yatırım hareketlerinde imalat sanayi içerisinde %10,5 pay ile, makine-teçhizat yatırımlarından sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Doğrudan Yatırımlarda Kimya Sektörü (Akım, milyon \$)				
	1989-1991	% pay	2001-2002	% pay
Kok, Petrol Ürünleri ve Nükleer Yakıt	-858	-1,3	1.191	0,7
Kimyasallar ve Kimyasal Ürünler	14.996	22,0	15.922	9,2
Kauçuk ve Plastik Ürünleri	1.355	2,0	1.058	0,6
Kimya Sektörü Toplam	15.493	22,8	18.171	10,5
İmalat Sanayi Toplam	68.078	100,0	173.699	100,0

Kaynak: World Investment Report 2004, UNCTAD

- Kimya sektöründe gerçekleşen doğrudan yatırım hareketleri, 1989-1991 ile 2001-2002 karşılaştırıldığında yerinde saymaktadır. Kimya sektörü geneli için yapılan bu tespit, üç alt sektör için de geçerlidir. Oysa aynı dönemde, imalat sanayi yatırım hareketlerinde %155'lik bir artış gerçekleşmiştir.
- Doğrudan yabancı yatırımların başka bir biçimi olan, sınır aşırı şirket satın alma ve birleşmeleri de (SA&B) giderek artmaktadır. Dünyada 1988 yılında toplam 116 milyar dolarlık SA&B gerçekleşirken, aynı rakam 2003 yılında 297 milyar dolara çıkmıştır. Dünyada SA&B'lerde zirve 1,1 trilyon dolar ile 2000 yılında gerçekleşmiştir. Kimya sektöründe 1988 yılında 26 milyar dolar tutarında SA&B yaşanmış, 2003 yılındaki SA&B hacmi ise 49 milyar dolar olmuştur. Kimya sektörü açısından SA&B'in en yüksek yaşandığı yıllar 1998, 1999 ve 2000'dir. Diğer sektörlerde olduğu gibi bu yıllar, Asya Krizi'nden sonra, şirket el değiştirmelerinin ve şirketler açısından bir ayakta kalma stratejisi olarak birleşmelerin yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Söz konusu üç yılda kimya sektöründe SA&B, sırasıyla 101, 113 ve 80 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.
- Kimya sektöründe yaşanan SA&B'ler, 1988 yılında tüm SA&B'in %35,9'unu, 2003 yılında ise %37,6'sını oluşturmuştur.
- 2003 yılında 1 milyar doları aşan 56 SA&B anlaşmasının 24'ü kimya sektöründe yapılmıştır. Tüm sektörlerde, 1 milyar doları aşan SA&B anlaşmalarının toplam tutarı 141,4 milyar dolar, sektörde yapılan 24 anlaşmanın toplam büyüklüğü ise 24,4 milyar dolardır.
- Şirketlerin ülke dışında yaptıkları toplam satış rakamları dikkate alınarak hazırlanan, 2002 yılında dünyanın en büyük 100 çok uluslu şirketi (ÇUŞ) listesinde kimya sektöründe faaliyet gösteren 23 şirket yer almaktadır. Bu şirketler, 100 şirketin toplam aktif büyüklüğünün %19,4'ünü oluşturmakta, satışlarının %28,2'sini gerçekleştirmekte ve toplam çalışanların %16'sını istihdam etmektedir.

En Büyük İlk 100 Çok Uluslu Şirket İçerisinde Kimya Şirketleri (1)							
Sıra	Şirket	Menşei	Sektör (2)	Aktifler (milyon \$)	Satışlar (milyon \$)	İstihdam (kişi)	TNI (3)
4	British Petroleum Company Plc	İngiltere	P	159.125	180.186	97.400	81.3
6	Royal Dutch/Shell Group	İngiltere/Hollanda	P	145.392	179.431	65.000	62.4
8	Total Fina Elf	Fransa	P	89.450	96.993	68.554	74.9
10	ExxonMobil Corporation	ABD	P	94.940	200.949	56.000	65.1
15	ChevronTexaco Corp.	ABD	P	77.359	98.691	37.038	58.2
22	Roche Group	İsviçre	I	46.160	19.173	61.090	91.0
25	Eni Group	İtalya	P	68.987	45.329	36.973	49.9
30	ConocoPhillips	ABD	P	76.836	56.748	23.934	33.8
36	Unilever	İngiltere/Hollanda	D	46.752	46.122	193.000	64.8
38	Novartis	İsviçre	I	45.588	20.906	40.282	70.2
39	Aventis SA	Fransa	I	32.574	19.506	37.802	65.7
41	Repsol YPF SA	İspanya	P	39.902	34.516	14.072	45.8
44	BASF AG	Almanya	C	36.781	30.473	39.078	54.7
49	Pfizer Inc	ABD	I	46.356	32.373	72.000	47.2
52	Procter & Gamble	ABD	D	43.706	43.377	61.200	52.8
54	GlaxoSmithKline Plc	İngiltere	I	35.821	31.899	58.471	67.9
59	Bayer AG	Almanya	I	43.706	28.021	52.000	45.6
64	Dow Chemical Company	ABD	C	39.562	27.609	24.725	50.9
72	Astrazeneca Plc	İngiltere	I	21.576	17.841	46.800	81.7
80	Du Pont (E.I.) De Nemours	ABD	C	34.621	24.006	29.755	42.6
83	Johnson & Johnson	ABD	I	40.556	36.298	34.218	33.8
92	Merck & Co	ABD	I	47.561	51.800	28.600	25.7
96	Abbott Laboratories	ABD	I	24.259	17.685	33.000	43.1

(1) Sıralama şirketlerin yurtdışındaki aktif büyüklüklerine göre yapılmıştır.

(2) P: Petrol Arama, Çıkarma ve İşleme

I: İlaç

C: Kimya

D: Çeşitli

(3) TNI (Transnationality Index): UNCTAD'ın kullandığı uluslararasılık endeksi; yurtdışı aktiflerin toplam aktiflere, yurtdışı satışların toplam satışlara ve yurtdışı istihdamın toplam istihdama oranının aritmetik ortalamasına göre hesaplanmaktadır.

Kaynak: World Investment Report 2004, UNCTAD